

Древнокитайската правна система се основава главно на принципите на конфуцианството и легализма, съчетани с традиционния морал на древните китайци. Според принципите на легализма се налага създаването на система от закони, която да е приложима към всички хора, да има точно определени наказания за дадени нарушения, като акцентът се поставя на страха от наказанието. Конфуцианското влияние се състои в респекта от законите и почитта към императора, която е аналогична на синовната почит към родителите.

Думата „фалю“ на китайски означава закон, от „фа“ - метод, и „люн“ - стандарт (етикет). За първи път в Китай се появяват писмени закони по време на династия Западен Джоу (1027 - 771 г. пр.н.е.). Най-ранният доказано автентичен правен документ, се нарича Кан Гао

тема в Древен Китай, е конфуцианството. За разлика от легалистите конфуцианците смятали, че правото винаги трябва да е концентрирано около морала. Това разбиране било важно за запазването на разумна мярка в правораздаването и наказанията. Един от основните принципи на конфуцианството, а именно синовната почит и уважението към по-възрастните, родителите и императора, е залегнал в древнокитайските закони. По този начин се гарантирали поддържането на респект, почитта и подчинението на императорския авторитет.

Характерно за правото в Древен Китай е издаването на своеобразни наказателни кодекси, които обикновено били изработвани от всяка нова династия. Първият официален специализиран законов кодекс на Древен Китай „Фадзин“, букв. „Законов канон“, е съставен през V век

тотатство, синовна непочтителност, липса на хармоничност, неподчинение, изневяра. Както се вижда, част от тях са директно повлияни от конфуцианската етика. От този период започнало навлизането на силната позиция на конфуцианството на синовна почителност. Този бавен процес намира своята кулминация в кодекса на династията Тан, т.нар. Тански кодекс от 624 г. През династията Тан (618-907 г.) в правосъдието се акцентирало върху идеята за приоритет на основополагащия принцип на добродетелта, а пък наказанието се смятало за допълнителен елемент. Танският кодекс обхваща дванадесет глави и със своята точност и яснота е станал модел за кодексите на следващите династии. В него са заложени и Петте наказания, а именно: бой (телесно наказание), затвор, насилствен труд, заточение, смърт. За всяко едно прес-

диционното китайско право важи обратното. От наказателния кодекс магистратите извеждат принципи на гражданското право. Типично за китайските магистрати било да влизат в ролята на арбитър във всякакъв вид граждански дела.

Династията Юан (1271-1351 г.) за разлика от останалите не е издавала свой законов кодекс, но единичните закони и други подобни разпоредби показват, че тази династия също силно се е повлияла от Танския кодекс.

Династията Мин (1368-1664 г.) започнала практика с прибавяне на допълнения и разяснения към кодекса. Резултатът от това бил, че кодексът станал прекалено голям като обем, трмавал, загубил ясната си вътрешна подредба и логика. Освен това били засилени строгите наказания и бил наложен суров законодателен режим.

ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО В ДРЕВЕН КИТАЙ

- сборник със своеобразни инструкции и наставления, издаден от династията Джоу. Той представлява сбор от вече утвърдени традиционни неписани правила.

Традиционното китайско право можело да бъде разделено на официално и неофициално. Неофициалното право, което представлявало неписаните закони, разпространени между хората, всъщност са норми, създадени в занаятчийски гилдии или в отделни населени места. За него не се употребявало названието „фа люн“. Официалното право било възпъщение на авторитета на императора. То от своя страна е разделено на наказателно и административно. Наказателното право имало за свой предмет нарушенията на законите и съответните наказания, а административното - задълженията на администрацията и държавните служители.

Важна особеност на древнокитайското правораздаване е

признанието на нарушителя

За периода на развитието на законите във феодален Китай е характерен моралният елемент, според който подсъдимият трябвало да признае и преосмисли деянията си. В този смисъл човек не бива признат за виновен, докато сам не признае нарушението и вината си.

По-късният период от формирането на законодателството в Китай е повлиян предимно от легализма и от моралните норми, заложени в конфуцианството. Легализмът приема схващането за налагане на принцип на законодателство, според който общовалидните закони трябва да служат за установяване и поддържане на реда в общността. В този аспект основен принцип на правораздаването в Древен Китай били наказанията. Особено важна роля в поддържането на социалния ред имал и респектът от законите. Според легализма правораздаването винаги трябва да се уповава на наказателното право и на строгите наказания като основен инструмент на управлението. Имало наказания като смърт, жигосване, както и тежък физически труд в полза на държавата.

Другата концепция, повлияла в голяма степен законодателната сис-

Ли Шмин,
основател на
династия Тан

пр.н.е. по време на периода на „Вюващите царства“. Сборникът е разделен на шест глави. „Фадзин“ всъщност обобщава законите от поранните династии. През първите години след създаването на династия Хан (206 г. пр.н.е. - 220 г.н.е.) „Фадзин“ бива допълнен с още три глави. Този сборник закони се превърнал в основа на бъдещите законови кодекси, в които се прибавят много нови положения и се правят подобрения.

Първият запазен законов кодекс е „Кай Хуан“, създаден по време на династията Суй (581-618 г.) и в голяма степен приет от следващите династии, включително и династията Тан (618-907 г.). Той е служил като модел за всички следващи кодекси основно с дефиницията си за т.нар.

десет непрости престъпления

А те са: въставане, заговор срещу императора, предателство, отцеубийство, убийство или осакатяване, све-

тъпление има точно дефинирано наказание и задачата на този, който изпълнява функциите на съвременния съдия, е да формулира точно провинението, за да може да бъде наложено наказанието според закона. По този начин Танският кодекс максимално се доближава до съвременното правораздаване.

Основните принципи и голяма част от Танския кодекс били запазени от следващите династии. По време на династията Тан са изработени и първите систематични административни закони в Китай, които определят организацията на административната система, чиновническите длъжности и техните задължения, формите и спецификите на централното и местно управление. От периода на династията Тан административните закони са разграничени от наказателния кодекс, което представлява важна стъпка в изработването на законодателна система в Китай. Противно на западните системи, в които гражданското право предшества криминалното, за тра-

Последният феодален законов кодекс на Китай е този на династията Цин (1664-1911 г.). С някои промени, той е в известна степен продължение на законите на династиите Тан и Мин. След него било установено, че е нужен комплекс от наказателни и административни кодекси, които да позволят на императора да ръководи страната по метода на йерархия на министрите и администрацията, които да бъдат отговорни пред него. Императорът делегирал много от своите административни и юридически функции на своите служители, запазвайки законодателната си функция. Така правата на администрацията следва да бъдат дефинирани в детайли, защото делегираните права от императора означават и директно носене на отговорност пред него. Доктрината за разделението на властите и законите била непозната в Китай до XX в. Юридическите и административните функции били изпълнявани от едни и същи държавни служители.

За законите от Древен Китай е характерно признаването на една единствена сила, способна да определя всичко -

императорът, който е и над всички закони

създава ги, усъвършенства съществувашите и може да променя административните решения, взети в негово име. Той стои и на върха на административната структура. По отношение на наказателното право може да отменя смъртни присъди, като само трябва да посочи основанието си на базата на фактите по престъплението.

Традиционната китайска законодателна система в съответствие с културния контекст, в които се намира, никога не е признавала наличието на външни влияния и сили, различни от тези на императора. За разлика от множество други култури китайската не е приписвала на законите си божествен произход. Същото се отнася и за останалите правила и реда, който ръководи целия живот, които нямат божествен произход или божествена същност.